

De Zeekoorts van Gerhard Pietersma

De serie Zeekoorts gaat over mensen die zeilen voor hun beroep.

Gerhard Pietersma is schipper van de boeier *Friso*, het Friese statenjacht, en van het wedstrijskûtsje van Earnewâld (Eernewoude). Een *oprjochte* Fries uit een oud schippersgeslacht. Lijdt hij aan Zeekoorts? 'Swimme is myn nocht net.

Op wetter moatte je sile of reedride.' Tekst: Peter Fokkens Foto's: Klaas Smit

1. De zee roept

'Ik heb een hekel aan zwemmen. Water is om op te zeilen of te schaatsen. Op mijn vierde zat ik al aan het helmhout op het skûtsje van mijn *pake*, mijn opa. Zeilen is mijn lust en leven, schaatsen doe ik even fanatiek. Ik ging op mijn 26ste als matroos op een kruiplijncoaster naar zee. Ik heb nog steeds al mijn papieren voor de handelsvaart, maar ik heb maar drie jaar op de koopvaardij gevaren. In 1995 kon ik, op voorspraak van een van mijn leraren op de Harlinger Zeevaartschool, sluiswachter worden op de Prinses Margrietsluis in Lemmer. Een prima vaste baan bij Provinciale Waterstaat, die me genoeg ruimte biedt om te varen als die kans zich voordoet.

Daar werkte ook Oane Tjerkstra, die toen schipper was op het statenjacht. Ik voer regelmatig met hem mee als opstapper. Zo rolde ik erin. Tien jaar later kon ik hem als schipper opvolgen. Het is een mooie baan, omdat ik genoeg tijd over heb om andere dingen te doen. De *Friso* ligt nu bij Van der Meulen in Sneek, er komen twee nieuwe gangen in. In de winter doe ik het onderhoud van het Statenjacht, maar ik train ook drie keer per week op Thialf. En op de fiets, mijn vrouw doet soms mee, op haar elektrische fiets kan zij het aardig bijhouden, haha.

Alser ooit weer een Elfstedentocht komt start ik in groep 1 van de wedstrijdrijders. Zodra het kan rijden we op natuurijs. Schaatsen is prachtig. *Op redens troch de natuer, it wide lân sjit foarby mei tritich, fjirtich kilometer per ûre.* Alleen het kraken van het ijs en het geluid van je schaatsen...

Op het wedstrijskûtsje van Earnewâld zeil

ik nu goed zeventien jaar als schipper. We doen het goed, zitten altijd wel bij de eerste vijf, maar kampioen zijn we nog niet geworden. Ik ben fanatiek, probeer altijd overal wel het maximum uit te halen. De *Immanuel*, het wedstrijskûtsje van Eernewoude, werd een paar jaar nadat ik schipper werd vervangen door de *Twee Gebroeders*. Dit schip heeft kampioenspotentie. Nu moeten we het nog een keer worden.'

2. Vrijheid

'Ik vaar regelmatig een reis mee met bevriende schippers. Als opstapper, vaak als vervanger van een bemanningslid of als de schippersvrouw zwanger is. Vorige week nog een reisje op een cementtanker, naar Neuss, bij Düsseldorf. Mooi om te doen. Dat je je eigen koers kiest in de vrije natuur, dat is toch vrijheid. Elke minuut is weer anders. We hebben nu zelf een stalen vlet, een kajuitschip van diktien meter, mooi om mee op vakantie te gaan. Daarvoor had ik het luxe motorscheepje van mijn *pake*, maar dat was twintig meter, dan zien ze je in een jachthaven toch liever gaan dan komen en met liggeld betaal je je ook scheel. Maar ik heb nooit behoefte gehad om voor mijn beroep op een eigen schip te varen. *Ik wol ûnbidich graach sile, mar sûnder de kopsoargen.* Ik heb immers al de mooiste baan van de wereld als schipper van het statenjacht!

Ik vaar de hele zomer, als het niet op de *Friso* is dan wel op het skûtsje, en in de winter kan ik ook nog varen als ik wil. En in principe ben ik als schipper van het statenjacht iedere avond ook gewoon weer thuis. Zoals ik nu vaar, dat is de grootste vrijheid die ik me kan wensen.'

'De Friso kan meer hebben dan de meesten denken, al moet je het niet te gek maken'

boven: Poetsen, poetsen, poetsen met bemanningslid Auke Drost, want een statenjacht moet natuurlijk overal waar het verschijnt het mooiste schip zijn...

links: De huidige Commissaris van de Koning Arno Brok, geflankeerd door zijn bemanning op de *Friso*

3. Duurzaamheid

'Met de *Friso*, en ook met het skûtsje, zeil ik zoveel als ik kan. Ik zou het liefst alles zonder motor willen doen. Helaas mag dat niet meer van Rijkswaterstaat. Er zijn te veel plekken waar je per se de motor erbij moet hebben. Dat is jammer. In de *Twee Gebroeders* staat geeneens een motor, maar er kan een buitenboordmotor op het roer. Het is zonde om die te gebruiken, maar je moet wel, in het Margrietkanaal mag je niet meer zonder. Dat is jammer, hier in Friesland hebben we dat soort regels helemaal niet nodig. Hier kan je nog met vol zeil door een brug varen, de brugwachters hebben er kijk op en vinden het vaak wel mooi ook, en als je het goed kunt, waarom dan niet? Maar zo denken ze bij Rijkswaterstaat niet, daar hebben ze ook de mensen niet die er verstand van hebben. Vroeger kreeg je het gevoel voor allerlei praktische dingen gewoon mee, omdat je het om je heen zag. Schepen die lagen te lossen aan de kade, midden in het dorp, dat zie je niet meer. Het ambacht verdwijnt uit het centrum, alle bedrijven zitten nu op een industrieterrein, ver weg. Geen wonder dat niemand meer weet hoe de dingen gemaakt worden, terwijl alles steeds sneller moet, zonder kennis van

wat dat dan kost. Als je zoveel mogelijk zeilt krijg je gevoel voor wat een schip kan, dat is een kwestie van geven en nemen, daar leer je economisch van varen. De motor kan altijd nog wel bij, maar als je het zonder leert te doen hou je nog wat over voor als het moeilijk wordt.'

4. Vertrouwen op je schip

'Elk schip heeft een eigen persoonlijkheid, dat is een feit. Op dezelfde werf is na de *Twee Gebroeders* nog een schip gebouwd, naar precies dezelfde tekening, maar één spant langer. Dat is nu het Lemster skûtsje en dat vaart heel anders. Er zijn genoeg voorbeelden van schepen die naar dezelfde tekening gebouwd zijn en toch allemaal net iets anders zeilen. Het is mooi om die persoonlijkheid te leren kennen, de nukken, de trucjes waarmee je het kunt overtuigen om toch te doen wat jij wilt. *Mei in skip dat hurd sile kin, kinst mear risiko nimme, omdat it krekt wat flugger is, wat winskberder.* Dan kun je nog net voorbij de concurrent steken als het moet. Met een langzamer schip zit je altijd achterin en heb je veel meer voor je waar je rekening mee moet houden. Ik vind het leuk om het onderste uit de kan te halen, dat lukt met een snel schip eerder dan met een langzaam schip. Dat langzame schip heeft minder marge en die heb je juist nodig om steeds opnieuw te ontdekken hoe het nog beter kan. Daarom vind ik op klein water varen ook mooi. Dat vraagt meer vakmanschap.

Vakmanschap is een combinatie van gevoel en ervaring. Voor mij is dat een beetje hetzelfde als intuïtie. Die ervaring doe je op door met verschillende mensen te varen. Mijn pake kon heel goed zeilen, maar een wedstrijd zou hij niet snel winnen, hij wilde niet per se overal de snelste zijn. Hij voer bij Albert van Akker op het skûtsje van Leeuwarden, mijn vader bij Jan van Akker op de *Sneker Pan*. Op beide schepen heb ik ook als bemanningslid gevaren, en later als grootschootman bij Douwe Visser, toen die schipper werd op de *Sneker Pan*. Een vriend van mij is Jan de Boer, de zeilmaker, die heeft me heel veel over trim geleerd. Dan ga je de zeilen steeds iets boller stellen, tot je aan de grens komt. Met zwaarden net zo. Van Harry Amsterdam kreeg ik weer veel mee over het pure wedstrijdzeilen. Van iedereen leer je wat en het kan altijd beter. Als je dan ook je schip goed kent kun je haast onverslaanbaar worden.'

5. Gasten zijn een aanwinst

'Op de *Friso* zeilen we veel met bobo's. Dat is niet minder leuk dan met andere mensen. Ik laat iedereen zoveel mogelijk meedoen, ook aan het roer. De meesten weten helemaal niks, natuurlijk, maar dat geeft niet, daar hou je rekening mee. Ik vaar erop dat de bemanning niks kan. Zelfs de fokkemaat, als er iets niet helemaal goed gaat ben ik altijd zelf schuld. Dat is een goed uitgangspunt. Ik scheld of schreeuw ook nooit, daar heb ik een enorme hekel aan. Ik maak wel een gebaar, met twee vingers omhoog kun je al heel veel zeggen. Ik zit ook nooit om bemanning verlegen; bij mij is het altijd rustig aan boord. Alles is altijd de fout van de schipper; als je zo vaart leer je ook beter manoeuvreren. Op de *Friso* kijken ze wel eens raar: de vorige keer kwam je heel anders binnen, maar je komt wel precies op dezelfde manier op dezelfde plek, hoe kan dat? Dat vind ik dan leuk om dat uit te leggen, daar leer je van nadenken. Alles is van belang: het weer, hoe de wind staat, of er stroom is of niet, hoe diep het water is; je denkt vooruit. Morgen is de wind weer anders, daar kun je rekening mee houden als je aanlegt.'

6. Het leven loopt anders dan je denkt

'Ik heb mijn loopbaan niet gepland. Het is gewoon gelopen zoals het is en het had niet heel veel beter kunnen lopen. Daar heb ik trouwens wel hard voor gewerkt. Ik doe altijd alles met honderd procent inzet. Zo ben ik schipper geworden, zo win ik wedstrijden, maar net zo goed doe ik dat met dingen die er minder aan komen. Om schipper op het statenjacht te worden, daar heb ik tien

jaar voor gewerkt. Voordat ik schipper op de *Twee Gebroeders* werd had ik ook al tien jaar wedstrijdervaring. Als je het zo doet kom je ergens. Ik denk nu al aan mijn opvolger. Ik hoef er nog helemaal niet mee op te houden, en ik wil dat ook nog zeker niet, maar je moet wel vooruit denken. Mijn zoon zit ook bij Provinciale Waterstaat. Hij is 26, heeft cascobouw gestudeerd en zit ook veel op het water, hij kan heel goed zeilen. Dat is hartstikke leuk, we trainen ook wel samen met schaatsen. Hij zou misschien mijn opvolger kunnen worden. *Dat kin ik net foar him beslúte, mar it soe wol moai wêze.*

7. Water en Wind

'We hadden een keer harde wind bij de wedstrijd op Stavoren. Op het IJsselmeer kan het dan best spoken. In de aanloop van de wedstrijd zeilden we al best lekker, maar ik zag dat het nog wel wat harder zou gaan waaien.

ZEILLOOPBAAN

Naam: Gerhard Pietersma (1966)

Vaarbevoegdheid: Kleine handelsvaart, alle binnenvaartpapieren.

Studie: KHV, zeevaartschool Harlingen
Eerste schip als matroos: de *Warber* van Douwe Visser, een kruiplijncoaster.

Diploma KHV: 1993

Eerste zeilschip als schipper: Immanuel, wedstrijdskûtsje Earnewâld

Favoriet vaargebied: De Oostzee, of de wateren rond Earnewâld

Meest overweldigende zeilervaring:

'In mijn eerste jaar als schipper op de Immanuel won ik de slotwedstrijd van het skûtsjesilen op Sneek, dat was geweldig. Maar een jaar later wonnen we met de *Sneker Pan* een amateurwedstrijd, met mijn pake, mijn heit (vader) en mijn twee broers aan boord. Dat was misschien nog wel veel mooier.'

Jappie Bandstra lag er met zijn driemaster vol met bobo's voor anker. Ik vroeg even een oppertje, nou dat was prima dus ik legde op hem aan en heb snel een extra rif gezet. Daarna konden we de hele wedstrijd prachtig doorzeilen, terwijl anderen van het water af gingen omdat ze het niet konden houden. Maar ik zat te genieten, het was schitterend. Op de *Friso* zitten die bobo's meestal binnen, dan krijg je niks mee. Ze vinden het mooi als het een beetje scheef gaat, maar ze hebben ook al snel vragen. "Het water komt nou wel veel in het gangboord schipper, dat hebben we nog nooit gezien. Gaat dat wel goed?" Maar ik weet dat het nog veel ruiger kan. De *Friso* kan altijd nog wel harder, het is een geweldig schip en het kan meer hebben dan de meesten denken. Je moet het natuurlijk niet te gek maken, maar daarom denk je ook vooruit, dan blijft het te behappen.'

boven: De *Friso* duikt achter het skûtsje van Earnewoude langs, de twee schepen waar Pietersma op schippert

links: De *Friso* langsij de *Twee Gebroeders* komt door de sluis van Terherne

kaderfoto: Pietersma begon als matroos op de *Warber*, een kruiplijncoaster

8. Wat laat je achter als je uitvaart?

'Ik heb natuurlijk een gezin, maar ik ben iedere avond in principe wel weer thuis. Als ik een langere reis maak is het meestal voor een week, dat is prima te overzien. Als we wedstrijd zeilen gaat mijn vriendin wel mee met het volgschip. Ze houdt net zo van het water als ik, heeft ook altijd wel gevaren, maar ze is er niet zo fanatiek mee bezig. Met mijn zoon praat ik meer over het zeilen, het is geweldig dat hij ook op het water zit, net als ik.

Ik heb een mooi huis vlakbij mijn werk, met

een grote loods erachter waar ik mijn eigen vlet makkelijk in kwijt kan. Ik kan hem daar zelf uit het water halen. Zo heb ik alles wat ik nodig heb altijd bij de hand. Ook dat is vrijheid, dat je de dingen die je doet zelf kunt regelen. *Dêr bin ik wol grutsk op, dat ik dat berikke ha.'* &